

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2016

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2016

Innhold

1. Sammendrag	3
1.1 Nasjonalt, nordisk og internasjonalt arbeid	5
1.2 Finansiering	6
2. Tiltak i verdensarvområdet	8
2.1 Skjøtsel og beite	8
2.2 Vegetasjons-, viltkartlegging og overvåking	10
2.3 Ærfugltradisjonen	11
2.4 Formidling, informasjon og verdensarvsenter	13
2.5 Barn og unge	15
2.6 Besøksforvaltning/reiseliv	17
2.7 Kulturminnevern	18
2.8 Fiskeri og havbruk	19
2.9 Overvåking	20
2.10 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn	21
2.11 Tiltak i regi av Vega verneområdestyre	24
2.10 Frivillig arbeid	26
3. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid	28
3.1 Stiftelsens styre	29
3.2 Samarbeidsrådet	30
3.3 Team Verdensarv Vega	31
3.4 Stiftelsens sekretariat	32

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

N-8980 Vega

+47 75 03 55 03

+47 97 03 46 46

post@verdensarvvega.no

www.verdensarvvega.no

1. Sammendrag

Styret vedtok i sak 24/15 en arbeidsplan for 2016 som bygde på hovedtemaene i forvaltningsplanen for verdensarvområdet. Prioriterte arbeidsoppgaver har vært:

- Samarbeid med grunneiere og fuglevoktere om oppgavene i dunværene og med grunneiere/bønder og frivillige om skjøtsel og forvaltning
- Planlegging funksjon- og romprogram for verdensarvsenteret
- Utvikling av kommunikasjonsstrategi, formidlingskonsept og lokal forankring av verdensarven og verdensarvsenteret
- Etablering av Vega Verdensarvsenter AS med ansettelse av senterleder og formidlingsleder
- Arbeid med formidlingskonsept og aktiviteter/undervisning for barn og unge
- Utredning av grensen mellom verdensarvverdiene og akvakultur

Nasjonalstaten ble i 2016 klaget inn til Unesco av flere organisasjoner for manglende oppfølging av Vegaøyen Verdensarv. Klagen kom i forbindelse med søknader om to nye oppdrettslokaliteter i verdensarvområdet. Klima- og miljødepartementet opplyste i sitt tilsvarende svar til Unesco at to tiltak skulle gjennomføres for å få avklart forholdet mellom verdensarvverdiene og havbruk: Utredning av grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht til akvakultur og effektene av havbruk på ærfugldriften. Stiftelsen fikk i samarbeid med Vega verneområdestyre utarbeidet rapporten «Vegaøyen Verdensarv - visuell karakter». Den anbefalte at det ikke burde være havbruk i verdensarvområdet. Vega kommune vedtok igangsetting av utredning om effektene av havbruk på ærfugldriften. Videre tok departementet initiativ til å få gjennomført en befaring av Unescos rådgivende organer.

På et regionalt plan arbeidet Vega kommune og de 12 andre kommunene på Helgeland om å gjennomføre en høringsprosess rundt Kystplan Helgeland, en arealplan for sjøarealene på Helgeland med mål å gi en enhetlig arealforvaltning.

Fylkesmannen og Nordland fylkeskommune la inn innsigelse ut fra en vurdering av at verdensarvverdiene ikke var tilstrekkelig ivaretatt. Nordland fylkeskommune trakk sin innsigelse da Vega kommune foreslo å avgrense havbruk til de to omsøkte lokalitetene, mens Fylkesmannen opprettholdt sin klage.

I de største dunværene var det i 2015 og 2016 nedgang i antall hekkende fugl etter rekordåret 2014. Dette kan være naturlige svingninger, slik det alltid har vært. Men det er viktig å følge med.

Antall beitende sau har derimot økt år for år og lå i 2016 på over 1000 spredt ute på øyene og i naturreservatene på Vega. Skjøtselen av tidligere slåttemark er stabil.

Grunneiere i Skogsholmen har i løpet av de siste årene hogget det meste av sitka. Også i Kilvær er det reduksjon. I tillegg foregikk hogst i regi av Vega verneområdestyre i Kjellerhaugvatnet naturreservat.

Vega kommune, Stiftelsen og innleide konsulenter utviklet arealplan og romprogram for verdensarvsenteret for å kunne legge anbudspapirene for senteret ut på Doffin. Etter forhandlinger fikk HENT AS totalentreprisen.

Parallelt foregikk arbeidet med kommunikasjonsstrategien for verdensarven og formidlingskonseptet for senteret. Lag, foreninger, enkeltpersoner og kompetansemiljøer deltok med innspill. Arbeidet endte med at designbyrået Emergence Projects fikk oppdraget med å lage et ferdig forprosjekt for formidlingskonseptet.

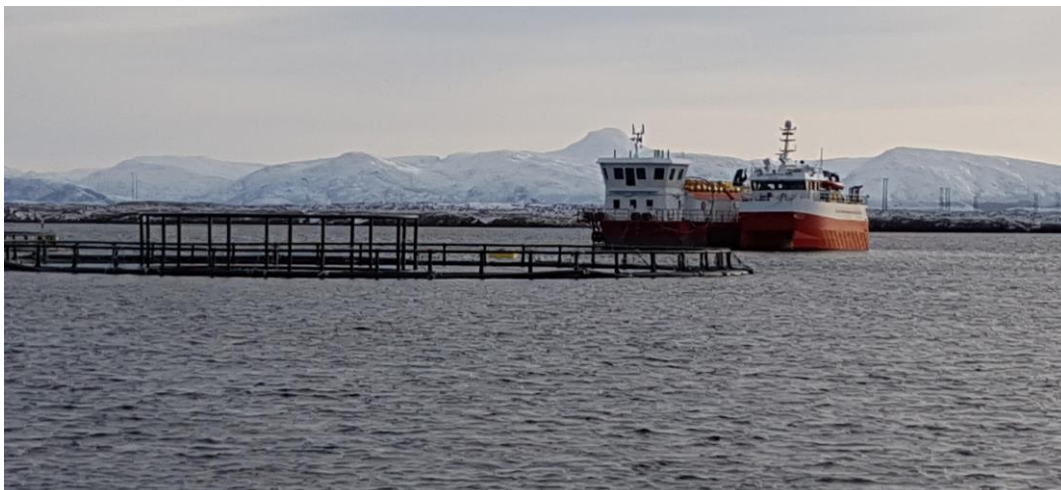
Stiftelsen har en stor og omfattende satsning på barn og unge. I 2016 gjennomførte Stiftelsen undervisningsopplegg og aktiviteter for nesten alle klasser ved Vega skole og flere besøkende klasser. Stiftelsen fikk også utviklet formidlingskonseptet «Heltens reise» for barn og unge, appen til landløypa «Oppdrag Vega» og mobilversjon av nettsidene.

Den nordiske verdensarvkonferansen ble arrangert på Island, mens Norges Verdensarv, arrangerte det årlige Verdensarvforum i Rjukan-Notodden Industriarv. For første gang ble det også gjennomført et «Ordførerforum», et forum med politiske representanter fra stedene. Styreleder er nestleder i «Ordførerforumet», Norges Verdensarv, mens daglig leder er nestleder i Norges Verdensarv.

Daglig leder representerte Stiftelsen med presentasjoner og foredrag i bl.a. Sør-Afrika, Russland, på Island, Rjukan-Notodden Industriarv, Sandnessjøen og Brønnøysund. Ordfører/styreleder og daglig leder deltok videre på Kongeparets hageselskap i Bodø som del av deres jubileumsreise. Styreleder fikk da anledning til å invitere Dronning Sonja til Vega for å åpne verdensarvsenteret.

1.1 Nasjonalt, nordisk og internasjonalt arbeid

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET TOK INITIATIV TIL EN BEFARING FRA UNESCO'S RÅDGIVENDE ORGANER FOR Å VURDERE OM TO NYE OPPDRETTSLOKALITETER ER I STRID MED VERDENSARVVERDIENE.

Kulturvernforbundet, Naturvernforbundet, Jon Suul, Norsk Ornitologisk Forening og ICOMOS Norge klaget i 2016 til Unesco på forvaltningen av Vegaøyen verdensarv. Klagene kom med bakgrunn i søknadene om to nye oppdrettslokaliteter i verdensarvområdet. Klima- og miljødepartementet orienterte i sitt tilsvaret til Unesco om at det i henhold til forvaltningsplanen skulle gjennomføres to utredninger: kunnskapsinnhenting om visuell innvirkning på kulturlandskapet og effektene av havbruk på ærfugldriften. Departementet inviterte videre Unescos rådgivende komiteer IUCN (World Conservation Union) og ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) på en rådgivende befaring til verdensarvområdet. Stiftelsen fikk i samarbeid med Vega verneområdestyre gjennomført utredningen «Visuell karakter - Vegaøyen Verdensarv» av konsulentfirmaet Sweco som ikke anbefalte havbruk i verdensarvområdet. Stiftelsen anmodet Vega kommune om å igangsette utredningen om effektene på havbruk på ærfugldriften. Dette var kommunen positiv til.

På et regionalt plan arbeidet Vega kommune og de 12 andre kommunene på Helgeland om å gjennomføre en høringsprosess rundt Kystplan Helgeland, en arealplan for sjøarealene på Helgeland med mål å gi en enhetlig arealforvaltning.

Fylkesmannen og Nordland fylkeskommune la inn innsigelse ut fra en vurdering av at verdensarvverdiene ikke var tilstrekkelig ivaretatt og at det måtte foretas kunnskapsinnhenting. Nordland fylkeskommune trakk sin innsigelse da Vega kommune foreslo å avgrense havbruk til de to omsøkte lokalitetene, mens Fylkesmannen opprettholdt sin klage.

Norges Verdensarv, medlemsorganisasjonen for de norske verdensarvstedene med samarbeidende instanser, arrangerer årlig Verdensarvforum, en arena for felles erfaringsutveksling og kompetanseoppbygging. Hovedtema for Verdensarvforum 2016 var buffersoner og tilsluttende verdier, verdensarvsenter og lokal involvering. Arrangementet ble gjennomført i Rjukan-Notodden Industriarv.

Stiftelsen deltok aktivt i arbeidet med å utvikle innholdet i basisutstillingen for verdensarven som skal være en del av formidlingen i alle verdensarvsentrene.

De nordiske verdensarvstedene møttes til årlig konferanse på Island, der nordisk, nasjonalt og lokalt samarbeid var tema. Norge presenterte der den nye samarbeidsavtalen med Unescos rådgivende komiteer, ICCROM og IUCN, om kapasitetsbygging.

Representantene etablerte også en ny, nordisk forening, Nordic World Heritage Association, med målsetting om å kunne utvikle felles nordiske prosjekter innen kompetanse- og kapasitetsbygging.

Daglig leder presenterte lokalt verdensarbeid og det planlagte verdensarvsenteret på ulike konferanser i bl.a. Sør-Afrika der Stiftelsen ved daglig leder var invitert med i Riksantikvarens delegasjon under 10 årsjubileet for African World Heritage Fund, på Norsk-Russisk Kultursamarbeids konferanse i Murmansk, den nordiske verdensarvkonferansen på Island, Verdensarvforum i Rjukan-Notodden Industriarv, Nordland fylkeskommunes kultur næringskonferanse, Ramtindkonferansen i Brønnøysund og Drivkraft Helgeland i Sandnessjøen. Daglig leder ble bedt om å skrive en 8 siders artikkel om bærekraftig reiseliv til Unescos magasin «World Heritage Review» som spres globalt.

Ordfører/styreleder og daglig leder deltok på Kongeparets hageselskap i Bodø som del av deres jubileumsreise. Styreleder fikk da anledning til å invitere Dronning Sonja til Vega for å åpne verdensarvsenteret.

1.2 Finansiering

Stiftelsens budsjett for 2016 var på 4,7 mill kr, der 3,8 mill kr var tildelt fra Miljødirektoratet etter søknad, mens øvrige midler kom fra Nordland fylkeskommune, UNESCO-kommisjonen, Fylkesmannen i Nordland, Kulturrådet, Vega verneområdestyre og sponsorer. I mai 2016 vedtok styret å etablere Vega Verdensarvsenter AS og kr 890 000 som var satt av til utredning av senteret, formidlingskonsept og drift av utstillingen ble overført fra Stiftelsens budsjett til Aset. Det reviderte budsjettet endte dermed på 3,81 mill kr.

I tillegg ble det innvilget midler på ca 1,6 mill kr til barne- og ungdomssatsningen i 2015/2016 som ikke var tatt inn i det vedtatte budsjettet. Aktiviteten i dette prosjektet avhenger av hva som kan skaffes av ekstern finansiering.

Budsjett prioriterte oppgaver 2016

Kulturlandskap	: 795 000
Duntradisjon og kulturminner	: 1 300 000
Formidling	: 190 000
Fugleliv	: 120 000
Besøksforvaltning/reiseliv	: 115 000
<u>Drift av Stiftelsen</u>	<u>: 1 290 000</u>
Totaltsum	: 3 810 000

Av totalbudsjettet for 2016 som skulle dekke arbeidet på alle forvaltningsplanens områder, satte Stiftelsen av 2,5 mill kr til skjøtsel og duntradisjonen.

Nordland fylkeskommune, Fylkesmannen i Nordland, Vega verneområdestyre og Vega kommune bidro til verdensarv arbeidet med nærmere 4,9 mill kr i 2016. Noe av midlene ble kanalisert til Stiftelsens budsjett, mens andre gikk til private tiltakshavere, grunneiere, verneområdestyret og kommunens reiselivssatsing.

I 2014 - 2016 har også regionalt og lokalt næringsliv gitt sponsorbidrag til verdensarvsenteret og «Eventyret Vegaøyen Verdensarv» på vel **fire millioner kr.**

Andre instanser som bidrar er Statens naturoppsyn, Helgeland Museum, skolene, grunneiernes og frivilliges innsats i området. Det er grunn til spesielt å trekke fram fuglevokterne som bor ute på øyene i hekkesesongen for å vokte fuglene mot alle forstyrrelser, bønder lokalt som tar på seg et stort arbeid med å frakte dyr i båt over lange avstander for å få beitet øyene og frivillige og enkeltpersoner som legger ned et stort arbeid med å ta vare på og utvikle områdets verdier.

Bidragstyper	Tilskudd	Tiltak
Nordland fylkeskommune	300 000 kr	Utviklingsmidler «Heltens reise»
Nordland fylkeskommune	1 300 000 kr	Bygningsvernmidler
Nordland fylkeskommune	500 000 kr	Miljømillionen, friluftsmidler
Fylkesmannen i Nordland	550 000 kr	Skjøtselsmidler
Vega verneområdestyre	750 000 kr	Skjøtselstiltak, infotiltak mm
Fylkesmannen i Nordland	59 500 kr	Viltkartlegging og skjøtsel slåtteeuger
Vega kommune	950 000 kr	Reiselivstiltak
Vega kommune	400 000 kr	SMIL-midler
Unesco-kommisjonen	75 000 kr	Natursti for barn og unge
SUM	4 884 500 kr	

2. Tiltak i verdensarvområdet

Satsningen på tiltak innen kulturlandskap i verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk Fjordlandskap ble i 2016 gjenspeilt i statsbudsjettet og via jordbruksavtalen. Det har gitt mulighet til å følge opp skjøtsel, beite og hogst av sitka i verdensarvområdet. Gjennom årene har det likevel blitt et stadig større gap mellom behovet for tiltak og tildelte midler. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv fikk i 2016 søknader om kr 560 000 til kulturlandskapsskjøtsel, mens tilgjengelig beløp var 430 000 kr. Midlene som bevilges til jordbruksforetak har stått på stedet hvil siden 2008 og bønder har ikke fått inngå langsiktige skjøtelsavtaler siden 2012.

2.1. Skjøtsel og beite

TILDELINGEN AV KULTURLANDSKAPSPRIS NORDLAND TIL VEGA KYSTGÅRD BLE I 2016 FEIRET PÅ KULTURLANDSKAPSDAGEN MED TUR TIL KYSTGÅRDEN OG SEMINAR MED BL.A. OSCAR PUSHMANN FRA NIBIO.

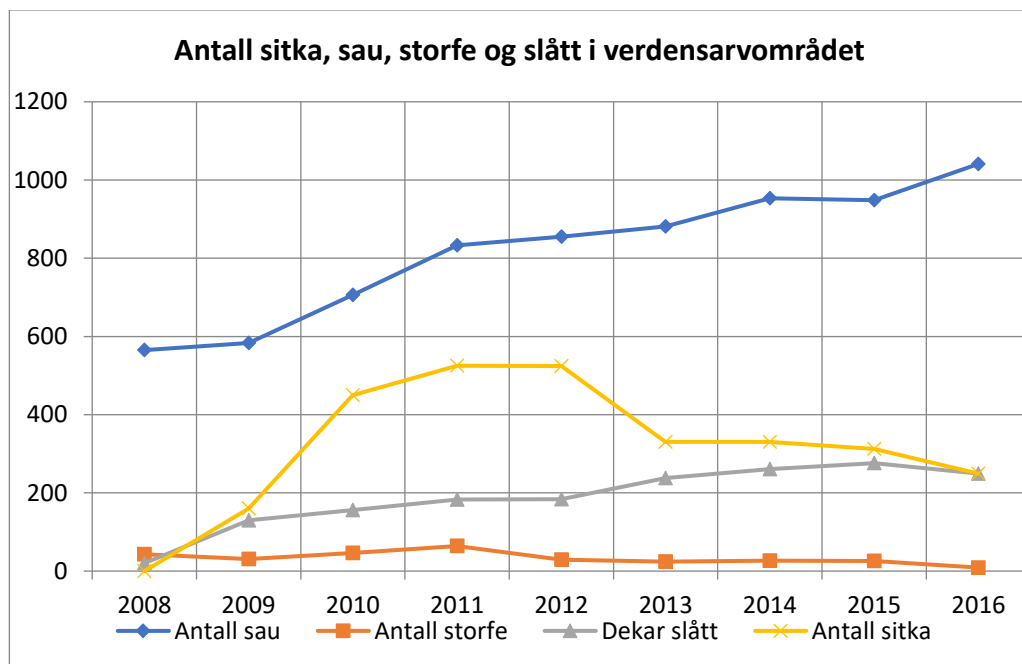
Kulturlandskapsskjøtselen i Vegaøyen finansieres gjennom tre ulike ordninger: fra Stiftelsen og Fylkesmannen/Statens Landbruksdirektoratet og Vega verneområdestyre. Styret i Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv prioriterte en sum på 795 000 kr på:

Areal- og beitetilskudd	: 430 000 kr
Etableringer/investeringer	: 85 000 kr
Vegetasjons- og naturtypekartlegging	: 70 000 kr
Informasjonstiltak	: 20 000 kr
Tilskudd Vega Beitelag	: 20 000 kr
Skjøtelsprosjekt for barn/ungdom (lønn)	: 170 000 kr

Skjøtselsprosjektene for barn og ungdom var i tillegg finansiert med bl.a SMIL-midler, Den naturlige skolesekken og midler fra skolene.

Stiftelsen har de siste årene prioritert å gi midler til beitedyr, i stedet for full uttelling på slått og til hogst av sitka. Antall sau i verdensarvområdet har derfor en gledelig utvikling og var i 2016 oppe i 1041 dyr. Slåtteareal holdes dermed stabilt, men det var ikke rom for økning. I 2016 ble det slått ca 260 mål i Omnøy, Skogsholmen, Bukkøy, Emårsøy, Kilvær, Lånan, Hysvær, Søla og Skjærvær.

ANTALL SAU I VERDEN SARVOMRÅDET VISER EN GLEDELIG ØKNING

Hogst av sitka som finansieres gjennom Stiftelsen har foregått på Skogsholmen og Kilvær. Mer enn 2600 sitka er hogd av grunneierne på disse øyene og de to øyene nå er nesten fri for sitka.

I tillegg er det drevet hogst i større skala i regi av Vega verneområdestyre i Kjellerhaugvatnet naturreservat og i Flovær i 2016. Totalt ble det tatt ut 25 daa i verneområdene. Stiftelsen og verneområdestyret finansierte hogst av 20 daa krattskog i Skogsholmen, Nepsundet og Kjellerhaugvatnet naturreservat.

2.2 Vegetasjons-, viltkartlegging og overvåking

Som oppfølging til den periodiske rapporteringen til Unesco, har Stiftelsen i perioden 2010 - 2015 finansiert vegetasjons-, naturtype- og viltkartlegging i verdensarvområdet. Observasjonene er lagt inn og knyttet til ulike lokaliteter i rapporteringstjenesten Artsobservasjoner (www.artsobservasjoner.no). I tillegg mottar Stiftelsen hvert år en rapport om det utførte oppdraget.

Totalt sett har Nibio avd Tjøtta i en tiårsperiode kartlagt over tusen øyer og holmer i verdensarvområdet. Gjennom kartleggingen er det framskaffet unik informasjon om forekomster og fordeling av arter og vegetasjonstyper.

Artsmangfoldet varierer mye fra øy til øy, men generelt sett er de aller fleste øyene svært rike på plantearter. Kartleggingen har siden 2012 vært kombinert med viltkartlegging, der Fylkesmannen har vært delfinansiør. Stiftelsen har de siste årene gjennomført kartlegging av fuglelivet av verdensarvområdet i kombinasjon med vegetasjonskartlegging. Totalt var det per 2016 registrert 244 fuglearter på Vega og i Vegaøyen.

Det er først og fremst sjøfuglarter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velskjøttet kulturlandskapet som stær, storspove, småspove, grågås, heipiplerke og linerle er vanlige å se.

I tillegg utførte Nibio i 2016 en kartlegging av fugleforekomster på våren på Hysværflaket; et viktig overvintrings- og rasteområde for sjøfugl. Totalt ble 1262 fugler fordelt på 79 observasjoner av totalt 33 ulike fuglearter registrert i kartleggingsområdet for 2016.

VEGAMAURE ER REGISTRERT FLERE STEDER I VEGAØYEN OG PÅ VEGA. STORSPOVEN SOM ELLERS I LANDET ER STERKT REDUSERT I ANTALL, HAR GODE FORHOLD I LANDSKAPET PÅ VEGA.

Kartleggingen av planter, vegetasjonstyper/naturtyper og fugler har gitt en grundig, dyptgående og detaljert kunnskap om verdien og tilstanden av naturgrunnlaget i Vegaøyen verdensarvområde. Dette naturgrunnlaget har vært basis for ulikt planarbeid som skjøtelsesplaner, forvaltningsplaner og tiltaksplaner.

I verdensarvsenteret skal arbeidet synliggjøres gjennom både digitale kart, foredrag og andre formidlingstiltak.

Stiftelsen har finansiert etablering av et lite overvåkingssystem for vegetasjon i Skogsholmen og Emårsøy. Kartlegging og overvåking skjer i regi av Nibio avd Tjøtta. Ifølge de faglige rådene fra Nibio bør overvåkingen økes og omfatte flere steder for å kunne overvåke endringer i forbindelse med skjøtsel og iverksetting av tiltak. Dette er tiltak som er vanskelig å få finansiert.

2.3 Ærfugltradisjonen

Ærfugltradisjonen regnes som området OUV - Outstanding Universal Value. Både nasjonalt og regionalt nivå har derfor stilt stimulerings- og kulturminnemidler til rådighet, noe som har gitt fuglevokterne mulighet til å bo på øyene i hekke-sesongen. Stiftelsen og den samarbeidende part Nordland fylkeskommune bidro i 2016 med 1,3 mill kr i ulike tilskudd til de 20 fuglevokterne, samt rekrutteringstiltak og informasjons- og formidlingstiltak. Dette er den største posten på Stiftelsens budsjett og inkluderer også tilskudd til predatorbekjempelse, dugnads- og informasjonsvirksomhet og båtskyss til fuglevokterne.

Sikring av ærfugltradisjonen, ærfuglarkitektur og immaterielle kulturminner

Stimuleringsordninger dunværsdrift	: 1 025 000 kr
Predatorbekjempelse	: 30 000 kr
Dugnadstiltak og kursvirksomhet	: 20 000 kr
Informasjonsvirksomhet	: 20 000 kr
Videreutvikling pedagogisk opplegg	: 125 000 kr
Båtskyss til fuglevokterne	: 80 000 kr

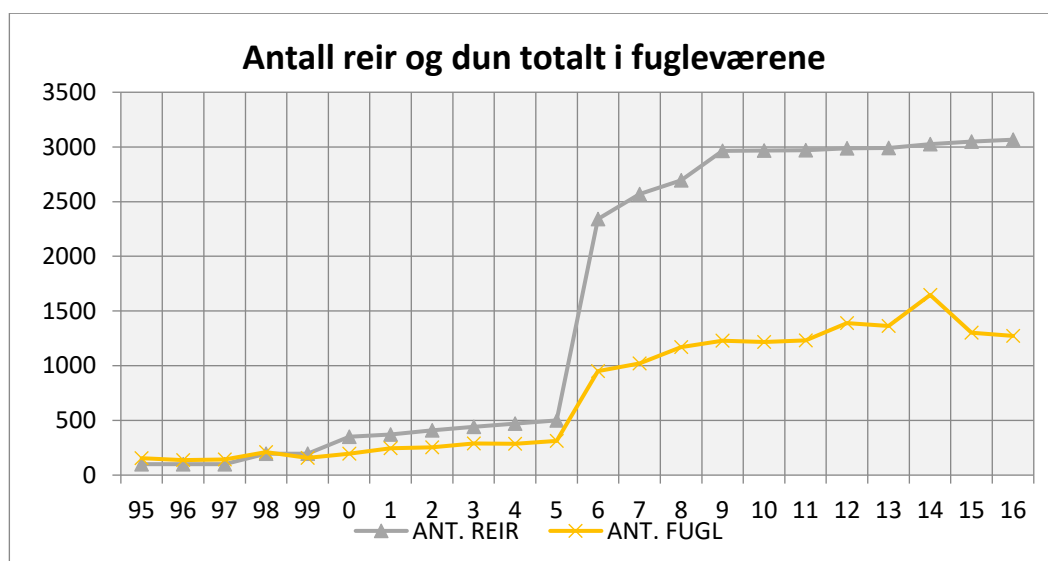
Satsningen har ført til en fin økning i antall hekkende ærfugl i dunværene etter verdensarvstatusen. Antall ærfugl er likevel bare 1/10 av bestanden på 80-tallet. Også i resten av landet har ærfuglbestanden hatt markant nedgang. Ærfuglen er på listen over arter nær-fare. For Vega bør det være en prioritert oppgave å få mer kunnskap om ærfuglbestanden og alle menneskeskapte påvirkningsfaktorer samt naturgitte rammebetingelser, slik at området OUV kan sikres på best mulig måte. Ikke minst fordi det i 2015 - 2016 var en nedgang på 374 hekkende fugl i forhold til rekordåret 2014 med 1647 hekkende ærfugl. Bildet er likevel ikke entydig negativt. Hysvær og Kilvær har økning, mens de største dunværene Lånan, Flovær og Muddvær har tilbakegang.

I Lånan og Flovær har det ikke vært mindre fugl siden i 2011 og i Muddvær har ikke bestanden vært lavere siden 2006. Dette kan være naturlige svingninger, noe som ikke er et ukjent fenomen i dunværene. Både i 2015 og 2016 var det kaldt på våren og fuglene ventet lenge med å gå på land, mens våren 2014 var usedvanlig varm. Det er likevel grunn til å følge nøye med på utviklingen.

I MUDDVÆR, LÅNAN OG FLOVÆR GIKK ANTALL HEKKENDE ÆRFUGL NED I 2016.

Ut fra registreringer av hekkesuksess i de forskjellige dunværene er det også grunn til å ha oppmerksomhet på predatorbekjempelse som vil kreve en kontinuerlig innsats. Predatorbekjempelse og oppsyn i området var derfor spesielt prioritert fra Forvaltningsknutepunktet i 2012- 2016 med økt skuddpremie til 400 kr, mot 100 kr tidligere. Fuglevokterne har samarbeid med jegere med hund som gjennomfører området før hekkesesongen. SNO driver også fellefangst og hadde i 2016 en oppsynsmann med hund til å gjennomføre deler av verdensarvområdet. Rundt Kilvær har det de siste årene vært en spesiell satsning der grunneier har trent opp hund i jakten. Innsatsen har gitt resultat og det kan synes som om minkbestanden er stadig minkende, mens antall ærfugl går opp.

2.4 Formidling, informasjon og verdensarvsenter

UTVIKLING AV ROMPROGRAM OG INNHOLD I VERDEN SARVSENTERET BLE EN HOVEDOPPGAVE I 2016

Stiftelsen arbeidet i 2016 med informasjon/formidling på flere andre felt: verdensarvsenter, oppfølging av nyhetsdel på nettsidene og Facebook-siden som har ca 1400 følgere, prosjekt for barn og unge, ferieguider, avisannonser, samt presentasjon av verdensarven for grupper med besøkende.

Arbeidet med å utvikle en kommunikasjonsstrategi, lokal involvering og etablering av verdensarvsenteret ble presentert bl.a. i Sør-Afrika på 10 årsjubileet for African World Heritage Fund, på Norsk-Russisk kulturkonferanse, på det nordiske verdensarvmøtet på Island, Verdensarvforum i Rjukan-Notodden Industriarv, på Ramtindkonferansen i Brønnøysund og Muligheter Helgeland i Sandnessjøen.

Da Vega Verdensarvsenter AS ble etablert i 2016, ble også postene for senteret tatt ut av Stiftelsens budsjett. Følgende øvrige tiltak ble prioritert innen formidling i 2016:

Drift og utvikling nettportal	: 20 000 kr
Digital formidling for barn og unge	: 80 000 kr
Tilskudd lag og foreninger	: 90 000 kr

Det var en avgjørende milepæl i verdensarvarbeidet da senteret ble fullfinansiert med 6 mill kr i statsbudsjettet for 2016. Driftsmidler ble også sikret gjennom autorisasjonsordningen som kom på plass i 2015.

Kommunestyret fulgte opp og vedtok i sak 8/16 å gjennomføre bygging av verdensarvsenter på Gardsøya. Budsjett var kalkulert til vel 39 mill kr der 31 mill kr var satt av til nybygg, mens vel 8 mill kr var satt av til prosjektering, uteområde, erverv av tomt, utstillinger og uforutsette utgifter.

Vega kommune er eier, mens driften skal skje via Vega Verdensarvsenter AS. Aksjeselskapet ble etablert av styret i Stiftelsen i mai 2016 og fikk i første omgang et styre med fire

representanter: styreleder og nestleder i Stiftelsen, daglig leder i Stiftelsen og senterleder som ble tilsatt i januar 2016. I oktober 2016 ble også formidlingsleder tilsatt.

Utvikling av areal- og romprogram for senteret skjedde i samarbeid mellom Vega kommune, arkitektene, de innleide konsulentene og Stiftelsen ved daglig leder og senterleder. Arbeidet la grunnlaget for å få detaljprosjektert og lagt ut bygget på Doffin i september 2016.

Entreprenørfirmaet HENT AS leverte billigste tilbud og fikk oppdraget av Vega kommunestyre i desember 2016. Kostnadsrammen endte på 42,1 mill kr, vel 3 mill kr over det vedtatte budsjettet. Vega kommune finansierer den økte kostnadsrammen med inntil 7,4 mill kr i låneopptak. Kapitalkostnadene for låneopptaket skal dekkes av husleieinntekter fra Vega Verdensarvsenter AS.

2016 var også året da Stiftelsens kommunikasjonsstrategi for verdensarven og formidlingskonsept for senteret skulle utvikles og forankres. Prosessen inkluderte samarbeid med lokale, regionale og nasjonale instanser. 11 lag og foreninger i Stiftelsens samarbeidsråd deltok på ett eller flere av de tre arbeidsverkstedene. I tillegg kom enkeltpersoner og interessenter med innspill til innholdet i senteret og til hvordan verdensarven skal kommuniseres, totalt ca 50 personer. Nordnorsk Reiseliv, Nord Universitet, NTNU Vitenskapsmuseet, Nibio, Helgeland Reiseliv, Helgeland Museum, Riksantikvaren og Miljødirektoratet ga også innspill til arbeidet gjennom deltakelse i prosjekt- eller kompetansegrupper. Seks arbeidsgrupper var i virksomhet med tema som lokal forankring, undervisning og aktiviteter for barn og unge, fiskarbondens årshjul, kunst/kultur i senteret mm. Målet med arbeidet var å utvikle og styrke lokalt eierskap til både senteret og verdensarven. Senterleder fulgte opp strategien utover høsten gjennom deltakelse i bedriftsnettverk regionalt og i møte med lokale interessenter.

I ARBEIDET MED Å UTVIKLE KOMMUNIKASJONSSTRATEGI FOR VERDENSARVEN OG FORMIDLINGSKONSEPT FOR SENTERET, BLE DET GJENNOMFØRT TRE ARBEIDSVERKSTEDER, BL.A. I HYSVÆR I JANUAR 2016.

Designbyrået Emergence Projects ble i april 2016 valgt blant tre ulike byråer til å utvikle et formidlingskonsept for senteret. Forprosjektet skulle ta utgangspunkt i ideene og tankene fra arbeidsverkstedene og arbeidet i arbeidsgruppene som var blitt dannet. Det ferdige forprosjektet «ville, vakre vega» ble presentert og tatt til orientering av Stiftelsens styre i oktober.

2.5 Barn og unge

Stiftelsen prosjektleder for barn og unge hadde i 2016 hovedfokus på å skaffe finansiering av «Heltens Reise»; et helhetlig barnekonsept for å oppleve verdensarven. «Heltens Reise» ble utviklet i 2016 gjennom et samarbeid mellom Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og fem studenter fra Emergence School of Leadership. Prosjektet var todelt:

- Det skulle sammenfatte og videreutvikle dagens barnetilbud til ett konsept.
- I tillegg skulle prosjektet utvikle forslag til nye aktiviteter som kunne inngå i konseptet på en naturlig måte.

Prosjektet er dermed en oppfølging av "Eventyret om Vegaøyen Verdensarv - de uløste mysterier" hvor Vegas natur- og kulturarv kan oppleves gjennom aktiv deltakelse med oppgaver, konkurranser og funderinger via et nettverk av interaktive stier. Første trinn var snorkelløypa på Eidem, det neste var de interaktive nettsidene «vegalive.no» og prosjektet ble slutført i 2016 med landløypa «Oppdrag Vega». Landløypa går fra Nes til Gardsøya og er en app som er utviklet i samarbeid med en student ved Westerdals School of Communication. Totalt ble det skaffet 1,5 mill til barne- og ungdomssatsningen der de største summene til utvikling av appen «Oppdrag Vega» med skilt og markedsførings-materiell, mobilversjon av nettsidene, formidlingskonseptet «Heltens Reise» og kjøp av tjenester hos lokale leverandører, samt utstyr. Sluttrapport med regnskap blir ferdig i 2017.

Stiftelsen gjennomførte også en rekke konkrete aktiviteter/undervisnings-opplegg i samarbeid med Vega skole eller andre samarbeidspartnere:

- 4. klasse «Sjøvett» med Redningsselskapet
- 5. klasse: "Livet i fjæra" (Den Kulturelle Skolesekken)
- 6. klasse: Ærfuglprosjekt med tur til Utværet Lånan
- 8. klasse: "Kystkultur" (Den Kulturelle Skolesekken). Samarbeid med Vega Kystlag og Vega verneområdestyre
- 10. klasse: Overlevelsescamp på Vega Kystgård, kulturarv gjennom generasjoner
- Hjelp til valgfaggruppe "Levende kulturarv" inkl dugnad på flytebrygge

HVA FINNES AV MAT I FJÆRA? EN DEL AV PROSJEKTET OVERLEVELSESCAMP FOR 10. KL

- Formidling av verdensarven til flere besøkende klasser fra skoler i regionen, samarbeid med Helgeland Museum og Vega verneområdestyre.
- Skjøtselsprosjekt med slått i Skogsholmen for elever fra Mosjøen vgs
- Barnehageopplegg: "Brev fra fuglevokteren" (blogg og workshops)
- Samarbeid med Barnas Turlag om bygging av reir i Hysvær (Verdensarvens Dag)
- Fridykking med Aktiv Vega/Aktiv Brønnøysund, sanking av marine ressurser
- Sørbygdsfestivalen, med prøvesnorkling i snorkelløypa, kajakk, fridykking mm
- Utvikling av mobilversjon for vegalive.no
- Minecraft-event med NRK - bygg Vega
- Arbeid med utvikling av Newtonrom/Makerspace
- Mat som kulturarv - tradisjonsoppskrifter
- Kalender «Vega gjennom 12 måneder», fokus på bærekraftig bruk av ressurser
- Samarbeid med Donaldtegner Arild Midttun om opplegg for elevene og forelesning for lærerne på Vega skole i forbindelse med lansering av Donaldbladet der Vegaøyen Verdensarv var tema.

2.6 Besøksforvaltning/reiseliv

Reiseliv er et av temaene i forvaltningsplanen med stort verdiskapingspotensial. Vega er også i en unik situasjon med lokalt eierskap innen reiselivet, noe som bidrar til å styrke det lokale næringslivet innen primærnæringene og servicesektoren.

Fra regionrådet er det utarbeidet et reisemålsutviklingsprosjekt for regionen der Vegaøyen verdensarv er i fokus. Regionrådet har også hatt prosjektledelsen for Trollfjell Geopark som i 2016 ble vurdert for Unesco-godkjenning og med Vega som et kjerneområde for strandflategeologi og kulturlandskap.

Helgeland Reiseliv og Hurtigruten samarbeider med Stiftelsen og Helgeland Museum om utflukten som går til Vega 10. juni - 10. september. Utflukten hadde i fjor økning til over 2000 reisende. I tillegg kom bussgrupper og syv mindre explorerskip, deriblant National Geographic med to skip. Alle instanser på Nes samarbeidet om å gi tilbud. Antall besøkende på Vega endte i 2016 på ca 40 000.

Stiftelsen satte av 115 000 kr til besøksforvaltning/reiseliv i 2016.

Informasjon i ferieguider, aviser mm : 15 000 kr

Infoterminaler ferje og hurtigbåt : 10 000 kr

Foredrag, guidekurs mm : 25 000 kr

Verdensarv på dagsorden : 50 000 kr

Besøksforvaltning - kart og infoskjermer : 15 000 kr

NATIONAL GEOGRAPHIC
KOM MED TO SKIP I
2016, TOTALT SYV
MINDRE EXPLORER-
BÅTER FIKK
OPPLEVELSESPAKKER
PÅ VEGA I REGI AV VEGA
TURISTINFORMASJON.
STIFTELSEN OG
HELGELAND MUSEUM
VAR LEVERANDØRER
TIL TURENE.

Besøksforvaltning og styrt ferdsel er likevel en forutsetning for ikke å ødelegge natur og fugleliv. Stiftelsen har ansett samarbeid med reiselivsnæringen og tilrettelegging som avgjørende for å sikre styrt ferdsel og et bærekraftig reiseliv. De siste årene har Stiftelsen samarbeidet med Vega Turistinformasjon og Vega verneområdestyre om annonser i

lokalavisenes feriebilag og ferieguides. Slik sikres det at ferdsel på naturens premisser alltid er en del av budskapet. Samtidig gir en spleis mulighet til å annonsere flere steder. I 2016 ble også Vega resertifisert som bærekraftig reisemål og er en av seks destinasjoner i Norge som har dette kvalitetsmerket. Arbeidet med å utvikle og bevare Vega som bærekraftig destinasjon gir viktig lokal kompetanse på tiltak for å sikre både ferdsel, formidling og utvikling på naturens premisser. Samtidig etterspørres bærekraftige destinasjoner mer og mer i dagens reiseliv og stadig flere steder starter arbeidet med å få sertifisering.

2.7 Kulturminnevern

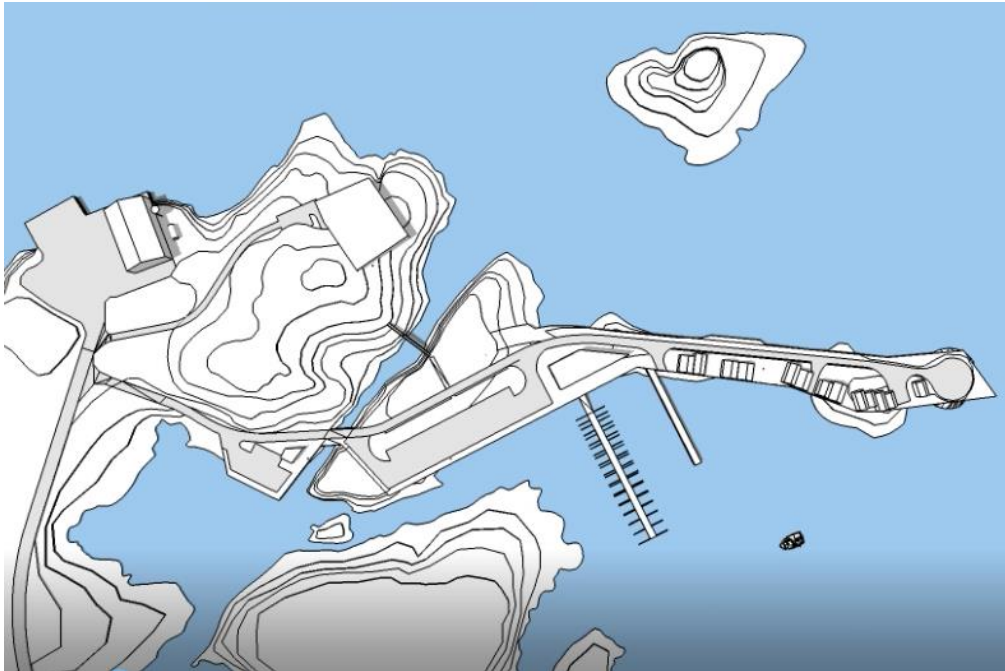

HELGELAND MUSEUM ARRANGERTE JORDKJELLERKURS I 2016.

Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren har i perioden 2010 - 2016 finansiert en prosjektstilling som bygningsvernansvarlig. Stiftelsen mener det er svært viktig å kunne videreføre stillingen. Tiltakshaverne ser mulighet for å igangsette bygningsvernprosjekt når de har en rådgiver før, under og etter søknads- og arbeidsprosessen. Det vekket derfor bekymring da det i 2016 ble bevilget kun 750 000 kr til kulturminneprosjekt - og da kun i verdensarvområdet. Når 300 000 kr av dette skal gå til finansiering av bygningsvernstillingen, blir det lite igjen til bygningsverntiltak. Gjennom en tilleggsbevilgning og bruk av restmidler, endte likevel sluttbeløpet på ca 1,3 mill. Det ga mulighet for å støtte flere prosjekter. Bygningsvernkonsulenten har i 2015 - 2016 arbeidet med en handlingsplan og prioriteringsliste for arbeidet med bygningsvern i verdensarvområdet og buffersonen. Det ble også gjennomført et kurs i bygging/restaurering av jordkjellere.

2.8 Fiskeri og havbruk

FISKERIHAVNA MED GJESTEMARINA ER LOKALISERT RETT SØR FOR VERDENSARVSENTERET. HAVNA OG SENTERET FÅR FELLES PARKERING.

Det vil være et viktig mål for Stiftelsen at fiskeriene i verdensarvområdet blir behandlet på statlig hold, siden fiskeriene er en del av innskrivingsgrunnet og fiskeriene i verdensarvområdet samtidig er sterkt redusert.

Vega kommune fikk likevel i 2016 fullfinansiert ny fiskerihavn på Gardsøya ved verdensarvsenteret med midler fra Kystverket, Nordland fylkeskommune, ved låneopptak og avsatte midler. Fiskerihavnen vil bli bygd parallelt med verdensarvsenteret. En skikkelig fiskerihavn er en forutsetning for å kunne snu utviklingen i fiskeriene. På nasjonalt plan ser en nå at antall fiskere øker. Kanskje kan dette skje også på Vega?

Forsøkene med taretråling i området har vakt bekymring og både Miljødirektoratet, Sør-Helgeland Regionråd og Stiftelsen har sendt anmodning til Fiskeridirektoratet om konsekvensutredninger. Men dette er avvist.

For Vegaøyen verdensarvområde kan det vurderes Kystplan Helgeland skal synliggjøres hvilke områder som bør unntas fra taretråling av hensyn til naturmangfoldet og fiske. Kommunen kan med hjemmel i plan- og bygningsloven vedta dette der det ikke er utarbeidet forskrift om taretråling.

På et overordnet plan arbeidet Vega kommune og de 12 andre kommunene på Helgeland om å gjennomføre en høringsprosess rundt Kystplan Helgeland (KPH). Se side 5

2.9 Overvåking

Utover å bidra til den systematiske rapporteringen til Unesco, har ikke Norge hatt en særskilt overvåking av verdensarven. Klima- og miljøverndepartementet ser behov for en jevnlig rapportering på tilstand og utvikling for å underbygge «føre-var» prinsippet i forvaltningen. Departementet skal derfor innføre en fast, forenklet rapportering til staten. Som et verktøy i arbeidet, skal det utvikles målbare indikatorer for verdensarvverdiene.

Tilstandsvariabler

Tilstandsvariablene nedenfor er hentet fra nominasjonssøknaden for Vegaøyen som verdensarvområde (2003):

Beite, slåttelandskap og vegetasjon	overvåke vegetasjon, skjøtselsformer, omfang av gjengroing og aktuelle arter, trusler
Duntradisjonen	antall dunvær, antall ærfuglvoktere, antall hekkede ærfugl i dunvær, antall ærfuglhus
Fugleliv	antall fugler registrert og antall fugler som hekker i området
Fiskeri	antall sysselsatte, antall fartøy, volumfangst, type fisk
Kulturminner	kulturlandskapet skal overvåkes som en helhet og må ses i sammenheng med arbeid som pågår hos Riksantikvaren
Reiseliv	antall overnattinger, lengde på oppholdet, aktiviteter for de besøkende, antall besøkende i området og i buffersonen

Fram til i dag er det gjort omfattende og systematiske registreringer av:

- Bygninger: SEFRAK registrering av bygninger fra før 1900, kommunale registreringer, kulturminneregistreringer i Vega kommune er gjennomført av Nordland fylkeskommune. (2008-2013)
- Vilt-/sjøfuglkartlegging: (1981/1995), 2007/2008, 2010 og 2012/2016) gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv i samarbeid med Fylkesmannen i Nordland
- Ærfuglhus: kartlegging av ærfuglhus/ærfuglarkitektur gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (2010 - 2012 og 2016 -)
- Vegetasjon: kartlegging av vegetasjon (2010 - 2016) på ca 1000 øyer som grunnlag for utarbeiding av skjøtselsplaner og forvaltningsplaner i verdensarvområdet. Gjennomført av Stiftelsen og Vega verneområdestyre i samarbeid med Nibio

Overvåkingstiltak i henhold til ny forvaltningsplan (2015 - 2022):

- Overvåke endring av sjøfugl i verdensarvområdet hvert 6. år
- Overvåke endringer av vegetasjon i verdensarvområdet hvert 6. år (vegetasjon som er truet av gjengroing og fremmede arter bør prioriteres)
- Oppfølging av «Sårbarhetsanalyse Vega, status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet» (Bioforsk Tjøtta 2010)
- Utredning av grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht til akvakultur
- Avklaring av hvordan verdensarvverdiene blir ivaretatt i forbindelse med drift av eksisterende anlegg og ved saksbehandling av ny akvakulturvirksomhet.

Vegetasjonskartleggingen gjennomført av Nibio Tjøtta i perioden 2010 til 2016 vil være et godt utgangspunkt for å definere bevaringsmål for de naturtyper som trues av for eksempel gjengroing.

Verdensarvområdet benyttes til rekreasjon og friluftsliv. Ved økt ferdsel vil det være viktig å overvåke eventuelle virkninger på naturkvalitetene i områder der man ser at disse er truet.

2.10 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn

STATENS NATUROPPSYN OG VEGA VERNEOMRÅDESTYRE SAMARBEIDET MED VEGA SKOLE OM RYDDING AV SØPPEL I HYSVÆR

Statens naturoppsyn har loggført 33 oppsynsturer og i underkant av 340 timeverk i Vega kommune i 2016. Av dette er ca. 180 arbeidstimer knyttet direkte til oppsyn eller oppdrag i verneområder. Oppsynet har også utført enkelte mer praktiske oppdrag som jakt- og fellefangst av mink.

Uttak av sitka i Flovær ble påbegynt i 2016 med felling av i underkant av 30 sitka. Ved årsskiftet gjensto å felle omtrent samme mengde trær.

Med bakgrunn i sentrale føringer for SNO, gjennomførte SNO og verneområdeforvalter i 2016 kontroll av en del gitte byggetillatelser i verneområder i Vegaøyen verdensarvområde.

Resultatene av kontrollen er tenkt brukt som grunnlag for SNO, verneområdeforvaltningen og Vega kommune til å komme fram til felles retningslinjer for håndhevelse og oppfølging av både lovlige og ulovlige byggetiltak i Vegaøyene.

Vega verdensarvområde

Det "Verdensarvrelaterte" oppsyn som ble bestilt for 2016 er forsøkt gjennomført. Det har ikke i 2016 fremstått typiske "verdensarvoppgaver" gjennom oppsynet, - foruten som tidligere tilknytningen til "turisme og ren natur" og felling av mink i tilknytning til ærfuglkulturen.

SNO-Helgeland tok i 2016 et initiativ for oppsamling av strandsøppel i 9 av utværene i verdensarvområdet. Hvert av værene fikk tilbud om å samle inn inntil 100 sekker strandsøppel, som SNO på ettersommeren ville hente og bringe til avfallsmottak. Grunneierne samlet inn 230 sekker strandsøppel gjennom denne aksjonen.

I tillegg samlet skoleelever inn 100 sekker i Hysvær og 200 sekker via grendene på Vega, totalt ca 54 kubikk.

Utviklingstrekk/utfordringer

Ifølge stedlig naturoppsyn framstår alvorlig forurensing av sjøområdene utenfor Vega som den største trussel for verdensarvområdet. En stor del av området består av hav - gruntvann eller øyer. Et havari med båt, eller et utslipp fra den tiltagende oljeutvinningen utenfor Helgeland, vil kunne få svært store konsekvenser for området.

Raksøppel er en stor utfordring i verdensarvområdet. Det er fortsatt slik at selv om bare verneområder prioriteres for oppsamling, er mengden raksøppel formidabel og oppgaven med å skulle få fjernet alt nesten illusorisk, i hvert fall hvis en skal holde seg til de metoder og det omfang av oppsamling som har vært gjort til nå.

Tiltagende turisme på Helgeland generelt, har ikke medført store problemer som er blitt registrert, eller meldt til SNO. Turisttrafikken i Vega verdensarvområde er fortsatt stort sett styrt gjennom arrangerte guidede turer. Den "uorganiserte" turisttrafikken øker noe i verdensarvområdet; antallet kajakkpadlende er økende og det er også noen flere fritidsbåter. Det er foreløpig ikke i et problematisk omfang. Det er i liten grad rapportert om uheldige episoder, men et par episoder med vannskuter ble rapportert i 2016.

Minkfelling

SNO-Helgeland fikk i april 2016 bistand fra mink-trent SNO-hund til søk etter mink. Det ble gjennomført søk i de samme områdene som tidligere år. Det ble søkt i Flovær og Lånan og alle øyene og skjærene opp til Sørvær uten at vi fant mink. Også deler av hovedøya Søla og alle øyene tilhørende været Søla ble gjennomført. 6 mink ble tatt ut i Søla. Alle øyene mellom Søla

og Muddvær ble gjennomført uten at vi fant mink. På øyer tilhørende Skogsholm fant vi 3 mink som alle ble felt.

SNO-Helgeland har også drevet en viss jakt- og felle-fangst av mink. 1 mink er tatt på felle i Søla, og en mink er skutt i Skogsholm.

Hekkelokaliteter rovfugl

Lokalisering og registrering av hekkende rovfugl i Vega har i 2016 ikke vært en prioritert oppgave for SNO.

Utviklingstrekk/utfordringer

- Havørnbestanden i Vega synes å være god. At tettheten av hekkinger over år er rimelig konstant, er en indikasjon på at bestanden som sådan også er nokså stabil.
- Hubro var tidligere en helt vanlig hekkende fugl i Vega. Selv med god mattilgang (vånd) i de fleste av øy-værene i Vega, er det ikke registrert hekkinger eller forsøk på hekkinger på øyene i Vega siste år. Det er ikke usannsynlig at minst 1 par hekker på hovedøya Vega.
- Kongeørn kan sees ganske ofte på Vega. Det er ikke usannsynlig at minst 1 par hekker i kommunen.
- Falkefugl som dvergfalk, tårnfalk, spurvhauk, vandrefalk og jaktfalk kan relativt ofte sees i Vegaøyene. SNO er kjent med hekking av dvergfalk, tårnfalk og spurvehauk.

Som tidligere år antas den største trussel mot rovfuglene, også i Vega, fortsatt å være "lokal forvaltning/bestandsregulering" ut fra enkeltpersoners holdning til rovfugl. Spesielt gjelder dette holdning til hubro og havørn.

Kulturminner

Alle utvalgte/prioriterte kulturminner i SNO-Helgelands ansvarsområde er ført tilsyn med i 2016. Fra og med 2016 inngikk "Bremstein Fyr" og "Fiskeværet Skjærvær" blant de kulturminner Nordland Fylkeskommune har ønsket tilsyn med.

Utviklingstrekk/utfordringer

Kontrollene av kulturminner har så langt ikke avdekket spesielle forhold eller utviklingstrekk.

2.11 Tiltak i regi av Vega verneområdestyre

Vega verneområdestyre fikk i 2016 tildelt 750 000 kr (ex moms) til tiltak i verneområdene og prioriterte i 2016 å bruke pengene til følgende tiltak:

Beiting Hysvær/Søla				110 400
Beiting Kjellerhaugvatnet				31 200
Beiting Holandsosen				17 175
Slått Lånan				29 616
Slått Skjærvær				25 500
Hogst av sitkagran i Hysvær				10 000
Hogst i kjellerhaugvatnet vest				90 000
Hogst av lauvkratt				30 000
Hogst i kjellerhaugvatnet nord				92 000
Jordforbedringstiltak				7 500
Brenning av hogstavfall				0
Utkjøring - tømmer				8 000
Kanthogst jordbruksvei				26 435
Hogst av sitkagran (skogbrukselever)				32 825
Skjøtselsplan for Skjærvær og Muddvær				22 500
Benker, grill og teleskop				35 500
Kulturlandskapsdag				12 000
Sitkagranplukking				0
Sitkagranplukking				0
Parkeringsplass v jordbruksvei, Kjellerhaugvatnet				17 365
Rydding i strandsonen				15 000
Temaplakat				10 000
Temaplakat				20 000
Bærekraftig reisemål				31 984
Uforutsette utgifter				75 000

- Elever fra 10.klasse ved Vega skole var i september 2016 med på et prosjekt i Hysvær om bl.a. sitka som fremmed art og marin forsøpling. Dette er et samarbeid mellom grunneiere, Vega skole, SNO og Vega verne-områdestyre.
- Skogbrukselever fra Mosjøen videregående skole var på ukesbesøk. Skolen har de fem siste årene arbeidet i Kjellerhaugvatnet naturreservat hvor de praktiserer bruk av motorsag for å felle sitkaskog. Dette er et samarbeid mellom Vega verneområdestyre og Mosjøen vgs.
- Manuell rydding av lauvkratt og sitkagran i Kjellerhaugvatnet naturreservat, hvor store deler av reservatet er under gjengroing.

VEGA VERNEOMRÅDESTYRE HAR FÅTT LAGET UTKIKKSPASS MED GAPAHUK, BENKER OG BORD I TILKNYTNING TIL KJELLERHAUGVATNET NATURRESERVAT

- Vega verneområdestyre har fått fjernet en del av sitkaskogen på et utkikkspunkt i Kjellerhaugvatnet naturreservat og bygd gapahuk av sitkagran, laget grill og benker. Stedet er mye brukt av lokale turgåere og vil fungere som et punkt hvor verneområdestyret kan gi informasjon om naturreservatet.
- Vega verneområdestyre fikk i forbindelse med informasjonspunktet laget en parkeringsplass ved jordbruksvei, nærmere hovedveien. Verneområdestyret har kjøpt inn tre teleskop som kan lånes gratis gjennom verneområdeforvalters kontor på Nes.
- For femte gang ble det i 2016 svidd i Holandsosen naturreservat. Målet med lyngsviing er å forbedre beiting i lyngheier og bevare det biologiske mangfoldet. Sviingen følger anbefalingene fra Sviplan for Holandsosen (Bioforsk Rapport 2012).
- Vega verneområdestyre arrangerte sammen med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og Vega kommune en kulturlandskapsdag i juni. Bakgrunnen for arrangementet var at kulturlandskapsprisen for Nordland fylke i 2015 ble tildelt Turid Næss og Gisle Ebbesen for deres innsats for å bygge opp Vega kystgård. Hovedattraksjonen var foredrag av Oscar Puschmann fra NIBIO. Befaring til Emårsøy og Skogsholmen var også en del av programmet. Det var totalt ca. 80 oppmøtte på arrangementet.

2.10 Frivillig arbeid

Flere organisasjoner, lag og enkeltpersoner legger ned en stor innsats med å dokumentere og formidle verdensarvens immaterielle og materielle kulturarv. Dette arbeidet sikrer både verdensarvverdier og lokal forankring. For verdensarvsenteret vil det være viktig å få et godt samarbeid med de ulike aktørene, slik at senteret kan bli en formidlingsarena for det frivillige arbeidet.

Det frivillige arbeidet har også vært høyt prioritert i Stiftelsens budsjett og arbeidsplan. Stiftelsen har og har hatt flere samarbeidsprosjekt med frivillige lag og foreninger. Årlig er det også lyst ut tilskuddsmidler til lag og foreninger som arbeider for å fremme og støtte opp om verdiene i Vegaøyen verdensarvområde. Midlene har gått til konkrete prosjekter og tiltak.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga i 2016 tilskudd på totalt kr 90 000 til:

- IL Vega tildeles kr 25 000 til arrangementet «Vega Challenge».
- Vega Kystlag tildeles kr 20 000 til formidlingstiltak i Kystlagets brygge
- Vega menighet/Vega Media tildeles kr 10 000 til «M» for møteplass.
- Teater Folk tildeles kr 15 000 til prosjektet «Langt fra heim» - En internathistorie.
- Vegaøyens Venner tildeles kr 30 000 til dekking av underskudd på ulike arrangement, samt slutføring av arbeidet med Øverstua i Tåvær.

STIFTELSEN BIDRO MED MIDLER TIL VEGA KYSTLAG FOR Å SKAPE EN UTVIDET FORMIDLING OG SYNLIGGJØRING I KYSTLAGETS BRYGGE AV GJENSTANDER, BILDER OG ANNET SOM ER DONERT

VEDTATT ÅRSMELDING FOR SAMARBEIDSRÅDET I STIFTELSEN VEGAØYAN VERDENSARV, 14.1. 2014 - 25.5. 2016

Samarbeidsrådet består av 17 lag og foreninger som skal gi innspill til Stiftelsens virke og samarbeide der det er aktuelt.

Arbeidsutvalget(AU) har i denne perioden vært: Leder Inger Pedersen Toppen, nestleder Arnstein Hansen. Medlem: Kai Mortensen til juni 2015, avløst av Anita Trøite fra august 2015.

Aktivitet i året 2014: Avholdt 4 møter i rådet med 3 – 4 deltaker på møtene.

Aktivitet i 2015: Avholdt 8 møter i samarbeidsrådet og AU for samarbeidsrådet. 3 til 4 deltakere fra foreningene.

Aktivitet i 2016: Avholdt 3 møter i samarbeidsrådets AU.

Daglig leder i stiftelsen har møtt på de fleste møtene i samarbeidsrådet og samarbeidsrådets AU.

Merknad til aktivitetene 2014 - 2016

Sakspapirer og protokoll fra styremøtene i stiftelsen har blitt utsendt til medlemmene med anledning til innspill.

Leder i Samarbeidsrådet har deltatt på styremøter i stiftelsen 3 ganger, nestleder Arnstein Hansen har møtt som vara 2 ganger. Leder har deltatt i jubileumskomite for verdensarven i 2014. Leder har også deltatt i prosjektgruppen for kommunikasjonsstrategi ledet av daglig leder i Stiftelsen fra sept.15 til mai 2016. I den forbindelse har IPT deltatt på møte i Norges Verdensarv (9.6.15) om formidling og Seminar i Bergen om interpretasjon (23.9.15).

Saker som Samarbeidsrådet har vært opptatt av er:

Innspill til formidling- og kommunikasjon i verdensarvsenteret: 11 av medlemmene i samarbeidsrådet har deltatt på seminarer om kommunikasjonsstrategi i vinter. De fleste organisasjonene har gitt innspill på sine interesser og ønsker for formidlingen som skal komme i verdensarvsenteret. Organisasjonene er invitert til møte om samarbeid med senterleder 8.6. 16. Da vil agenda være former for avtaler og samarbeid.

Diskusjon om organisering: Det har vært liten aktivitet og oppmøte i samarbeidsrådets møter for organisasjonene. Styret i stiftelsen har i perioden vedtatt foreløpige vedtekter. Årsmøtet i Samarbeidsrådet 2016 blir det første etter disse vedtektene. Vi tar derfor opp organisering som sak på årsmøtet 27. og 28.5., og videre på møtet 8.6. med senterleder og styreleder for stiftelsen.

Styret for samarbeidsrådet, Vega 25.5.2016

Inger Pedersen Toppen

Arnstein Hansen

Anita Trøite

3. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ble stiftet 5. april 2005 av Vega kommune. Opprettelsen av stiftelsen er forankret i artikkel 17 i Unescos verdensarvkonvensjon.

Stiftelsens formål er nedfelt i §2 i vedtektene, og fastslår at den skal bidra til ivaretagelse av områdets verdier, slik det er avgrenset og beskrevet i nominasjons-dokumentet Vega - The Vega Archipelago (2004).

Til enhver tid gjeldene retningslinjer for oppfølging av Unescos konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv, verneforskrifter, samt gjeldene forvaltningsplan for Vegaøyen verdensarvområde, skal være styrende for Stiftelsens prioritering av tiltak og aktiviteter. Forvaltningsplanens mål er at den "... skal danne grunnlaget for en positiv utvikling i verdensarvområdet som sikrer natur- og kulturlandskapsverdiene. De tradisjonelle aktivitetene skal ivaretas og videreutvikles. Grunnlaget for en positiv utvikling for lokalsamfunnet basert på bærekraftig bruk skal legges. Videre skal Vega bygges opp som et kunnskapssenter for formidling, forvaltning og bruk av natur- og kulturlandskapet langs kysten. Planen skal motivere og ansvarliggjøre de ulike partene til å yte en innsats for å oppnå dette."

St.meld 35 anbefaler at arbeidet på verdensarvstedene organiseres med verdensarvråd eller stiftelse og med en verdensarvkoordinator som skal ha en koordinerende rolle i den periodiske rapporteringen til Unesco og ivareta den direkte kontakten med Klima- og miljødepartementet. Lokal organisering for Vegaøyen er dermed i tråd med de nasjonale føringene.

I overordnet strategi- og tiltaksrettet arbeid har Stiftelsen arbeidet ut fra verdensarvkonvensjonens intensjoner, innskrivingsteksten på Unescos verdensarvliste, gjeldende forvaltningsplan og tiltaksplanen for kulturlandskapet. Verdensarvkonvensjonen sier blant annet i artikkel 4: *"Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner at plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til i artikkel 1 og 2..."*

Nasjonalstaten anmodes videre på generelt grunnlag til å gi arven en funksjon i lokalsamfunnet, integrere vern i alminnelig planlegging, etablere instanser med tilstrekkelig personale for å ivareta oppgavene, videreføre studier og forskning, samt fremme opprettelse eller utvikling av regionale sentre for utdanning, vern, bevaring og formidling. Verdensarvkomiteens anmodning til myndighetene ved innskrivingen av Vegaøyen på listen i 2004 var samtidig konkret i anmodningen om å utvikle en spesiell strategisk plan for verdensarvområdet med målsettinger for støtte til tradisjonelle driftsformer innen landbruket, særlig beiting med sau, opprettholdelse av mosaikken i landskapet og tiltak for å

få grunneierne engasjert i forvaltningen. Innsamling av den immaterielle kulturhistorien og de tradisjonelle gjøremålene i øyene for å kunne overvåke at de består, er andre punkt som påpekes. Samt behovet for å utrede grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht akvakultur.

Stiftelsen har arbeidet for å følge opp intensjonene i Verdensarvkonvensjonen og Verdensarvkomiteens innskrivingstekst gjennom å prioritere kulturlandskapsarbeid og duntradisjonen, samarbeid med lokale grunneiere, arbeid med barn og unge, bidrag til kartlegging av ærfuglhus og innsamling av immaterielle kulturminner. Videre har hovedmål for forvaltningsplanen og tiltaksplanen for Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen vært avgjørende for prioritering av tiltakene i den arbeidsplanen som styret vedtok i 2016. Forvaltningsplanens tiltaksdel er delt inn i temaene: duntradisjonen, beite-, slåttelandskap og vegetasjon, kulturminner og bygningsarv, havmiljø, fugleliv, formidling og besøksforvaltning/reiseliv.

3.1 Stiftelsens styre

I henhold til vedtak i Vega kommune og Stiftelsens styre i sak 04/12 skal Stiftelsen ledes av et styre på inntil 8 - åtte - medlemmer:

- A. 3 - tre - medlemmer oppnevnt av Vega kommune
- B. 1 - ett - medlem oppnevnt av Fylkesmannen i Nordland
- C. 1 - ett - medlem oppnevnt av Nordland fylkeskommune
- D.1 - ett - medlem oppnevnt av Helgeland Museum
- E. 1 - ett - medlem fra Stiftelsens samarbeidsråd
- F. 1 - ett - medlem valgt av styret, om mulig fra Stortingets Energi- og miljøkomité

Observatører: Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn.

Stiftelsen hadde i 2016 følgende styre:

Ordfører André Møller, Vega kommune, leder
Vara: Hilde Sprekenhus, varaordfører Vega kommune
Kari Renate Nilsen, Vega kommunestyre, nestleder
Vara: Kjartan Sørøy, Vega kommunestyre
John Kosmo, Fylkesmannen i Nordland
Vara: Arne Farup, Fylkesmannen i Nordland
Sten Rino Bonsaksen, Helgeland Museum

Vara: Kari Wærum, Helgeland Museum
Kai Erik Breivoll, Nordland fylkeskommune
Vara: Katrine Erikstad, Nordland fylkeskommune
Margunn Ebbesen, stortingsrepresentant for Nordland
Hilde Wika, Vega kommune
Vara: Ove Horpestad, Vega kommune
Inger Pedersen Toppen, Stiftelsens samarbeidsråd
Vara: Arnstein Hansen, Stiftelsens samarbeidsråd

Observatører:
Ragnhild Hoel, Riksantikvaren
Gaute Sønstebø, Miljødirektoratet
Jannike Wika, Vega verneområdestyre
Runar Omnø, Statens naturoppsyn

Styret hadde i alt 4 (fire) møter: 20. - 21 januar, 19. - 20. mai, 12. - 13. oktober og 6. desember. Møtene ble arrangert på Thon Hotel Brønnøysund og på Vega Havhotell. Styret behandlet 32 saker hvor de viktigste omhandlet arbeidsplan og budsjett, verdensarvsenteret, kommunikasjonsstrategi og formidlingskonsept, rapport «Visuell karakter – Vegaøyen Verdensarv», tilsetting av senterleder og formidlingsleder, oppfølging av forvaltnings- og tiltaksplanen for området og de strategier som er vedtatt av styret på disse områdene. Styret vedtok mandat og vedtekter for Stiftelsens samarbeidsråd.

3.2 Samarbeidsrådet

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv har i henhold til vedtektene etablert et samarbeidsråd med representanter fra lokale og regionale lag og foreninger. Rådet består av 17 lag og foreninger som skal gi impulser til styrets arbeid. Samarbeidsrådet har fått tilsendt sakspapirer og forslag til arbeidsplan og budsjett før styremøtene i Stiftelsen. Stiftelsens samarbeidsråd henvendte seg til styret i 2014 og ba om at det ble utarbeidet et mandat for samarbeidsrådets arbeid og at styret vurderer antall medlemmer i rådet. Dette arbeidet kom i mål i 2015 og ble vedtatt i 2016.

Følgende lag og foreninger er representert i samarbeidsrådet: Helgeland Reiseliv Hysværøyen Grunneierlag, Naturvernforbundet i Nordland, Nordland Ærfluglag, Norsk Ornitologisk Forening, avd. Nordland, Skogsholmen Grendelag, Vega Bonde- og Småbrukarlag, Vega Bondelag, Vega Fiskarlag, Vega kommune, Vega Kystlag, Vegaøyens Venner, Vega barne- og ungdomsskole, Nes-Holand stedsutvikling/ grendelag, Skogholdt ungdomslag, Ylvingen, Utværer Lånan AS, Vega Ungdomsråd.

3.3 Team Verdensarv Vega

Lokalt har Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv, Vega kommune, Vega verneområdestyre, Helgeland Museum og Statens Naturoppsyn etablert et Team Verdensarv. Følgende møtte i teamet i 2016: ordfører/styreleder i Stiftelsen, reiselivssjef Vega kommune, verneområdeforvalter Vega verneområdestyre, Statens Naturoppsyn, plan/miljøvernssjef, jordbrukssjef Vega kommune og daglig leder Stiftelsen. Teamet gjennomførte ett møte. Det lokale Team Verdensarv skal samordne innsatsen for å ivareta de ulike tema innen forvaltningsplanen og skape nasjonal og internasjonal oppmerksomhet om Vegaøyen Verdensarv. Et viktig mål er også å oppfylle Verdensarvkonvensjonens målsetting om positive ringvirkninger lokalt, kapasitetsbygging, etablering av forskning og utdanning. Teamet har en viktig funksjon i forhold til informasjonsutveksling.

Vega kommune: Arbeidsoppgaver tilknyttet verdensarv

Verdensarvsenteret: Vega kommune fulgte i 2016 opp føringene i St.meld nr 35 Framtid med fotfeste og anbefalingene fra en arbeidsgruppe for planlegging av innhold, drift og finansiering av et framtidig verdensarvsenter.

Kommunen fikk vedtatt byggestart og utarbeidet romprogram og anbudspapirer til Doffin. Etter forhandlinger vedtok kommunestyret å inngå kontrakt med HENT AS om totalentreprisen for bygget.

Kulturlandskap: Jordbrukssjef sto for administrasjon og behandling av verdensarvmidlene som tildeles via Fylkesmannens landbruksavdeling. Dette er midler som bevilges over jordbruksavtalen. I 2016 ble det tildelt 550 000 kr. direkte til bønder som skjøtter kulturlandskapet. Vega kommune bistår ellers på den forvaltningsmessige siden. Det gjelder behandling av søknader i forbindelse med beiting og slått, men også søknader om midler i form av SMIL til ulike skjøtselstiltak og bygningsvern tiltak i Verdensarvområdet. Dette kan være fra enkeltsøkere eller Stiftelsen. Av stillingsressurser har kommunen ellers hatt ca 10 - 12 prosent av ordførers stilling som styreleder i Stiftelsen og hel stilling på reiselivsstrategi.

Vega Turistinformasjon - reiselivsstrategi og bærekraftig reiseliv

Vega kommune har vedtatt reiselivsstrategien for kommunen og har ansatt reiselivssjef for å følge opp strategien.

Kommunen drev Vega Turistinformasjon som gjennomførte guidete båtturer til Lånan og Emårsøy fra slutten av juni til 1. august. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga en underskuddsgaranti på 100 000 kr til gjennomføring av båtruten og det ble brukt 90 000 kr for å få regnskapet i balanse. Rundt 800 passasjerer deltok på turene.

Turistinformasjonen på Vega hadde rundt 5000 besøkende i løpet av sommeren.

Turistinformasjonen tar imot og informerer enkeltpersoner, samt bistår pressegrupper og grupper som ønsker å oppleve Vega og verdensarven. Stiftelsen samarbeider med Visitvega om å ta imot grupper, annonsering, utvikling av informasjonsmaterieell og om oppfølging av bærekraftig reiseliv som en del av verdensarvarbeidet.

Helgeland Museum - formidlingsvirksomhet

Museet og Vega kommune inngikk i 2016 ny samarbeidsavtale. Museet driver E-huset Museum som formidler ærfugltradisjonen, områdets Outstanding Universal Value. Museets formidling av historien om ærfugltradisjonen er dermed svært viktig i formidlingen av Vegaøyen Verdensarv.

Helgeland Museum hadde ansvar for guidingen på Hurtigruten utflukts-program til Vega. Museet gjennomførte i egen regi en del guidete turer i steinalderløypa.

Helgeland Museum er engasjert via Den kulturelle skolesekken for Sør-Helgeland til å formidle ærfugltradisjonen og hadde i 2016 besøk av skoleklasser fra Brønnøy og Vevelstad. Museet samarbeidet med Stiftelsen i dette prosjektet.

Etter avtale mellom Nordland fylkeskommune (NFK) og Helgeland Museum (HM) har NFK engasjert HM til å følge opp deler av bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet. Arbeidet består av tilstandsvurdering, rådgivning i restaureringsarbeidet, prosjektering og opplæring mv. Dette innebærer et betydelig løft for bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet, både gjennom direkte bistand til tiltakshaverne og kompetanseheving hos lokale håndverkere.

Statens Naturoppsyn - se side 28

Vega verneområdestyre – se side 32

Miljøverndepartementet delegerte 5. mai 2011 forvaltningen av verneområdene i Vega kommune til Vega verneområdestyre. Verneområdestyre består av to representanter fra Vega kommunestyre og en fra Nordland fylkeskommune. Styrets sekretær er en lokal verneområdeforvalter.

Verneområdeforvaltningen skal arbeide med tiltak knyttet til vedlikehold, skjøtsel og tilrettelegging. I 2016 gjennomførte verneområdeforvalter, oppsynsmann og daglig leder i Stiftelsen et samordningsmøte i forhold til søknader og finansiering av arbeidsoppgaver.

3.4 Stiftelsens sekretariat

Stiftelsen er lokalisert på Vega og har kontorlokaler på Nes. Rita Johansen er ansatt som daglig leder og begynte i jobben 1. november 2005. Lena Fagerwing ble fast ansatt i 50 prosent stilling som prosjektleder for arbeidet med barn og unge fra 1. januar 2013. Med Stiftelsens samlokalisering i Forvaltningsknutepunkt Nes med Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn, samt Helgeland Museum, er de samarbeidende parter i Team Verdensarv Vega et godt stykke på vei til å bygge opp et kompetansemiljø på verdensarv. Det er en utfordring at lokal oppsynsmann har ansvar for hele Helgeland fra Salten til Namdalen, et så stort område at han i 2016 kun hadde 360 timesverk i Vegaøyen verdensarvområde. Det hadde vært ønskelig med større tilstedeværelse, noe som er tatt opp med SNO sentralt.

Sekretariatet har kjøpt konsulenttenester til utredning av visuelle karakter Vegaøyen verdensarv, vegetasjons-/viltkartlegging og til utvikling av kommunikasjonsstrategi, formidlingskonsept, romprogram, arbeid med nettsider og appen «Oppdrag Vega».

De viktigste arbeidsoppgavene for sekretariatet i 2016 har vært:

- Presentasjon og oppfølging nasjonalt og regionalt av arbeid med verdensarvsenteret
- Søknadsarbeid for finansiering av framtidig verdensarvsenter og formidlingskonsept
- Oppfølging og bistand fuglevoktere, grunneiere og interessenter i området
- Barne- og ungdomsprosjekt innen skjøtsel, ærfugltradisjon og andre tema
- Informasjon og presentasjon av Vegaøyen verdensarvområde, arbeidsoppgaver og muligheter.
- Daglig drift med strategi- og økonomiarbeid

Arbeidet med rutiner for informasjon via nettsted er ferdigstilt og Stiftelsen har oppdaterte nyheter på nettsidene www.verdensarvvega.no og egen Facebook-side: Vegaøyen Verdensarv med ca 1450 følgere ved årsskiftet. Stiftelsen har også egne nettsider for barn og unge, verdensvega.no, (vegalive.no)

Daglig leder var i 2016 nestleder av styret til nettverksorganisasjonen Norges Verdensarv, i styringsgruppa for Trollfjell Geopark, vara/styremedlem Helgeland Reiseliv og deltok i bedriftsnettverkene Innovative Opplevelser og Opplevelsesnettverket på Sør-Helgeland.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

N-8980 Vega

+47 75 03 55 03

+47 97 03 46 46

post@verdensarvvega.no

www.verdensarvvega.no

